

Samenvatting 'Naar een dienstbaar financieel stelsel voor iedereen'

Augustus 2018
Auteur: H. v. Steenbergen
Tel. 06-16143199 / hvsteenbergen@hetnet.nl

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Rente	3
3. Staatsschuld	3
4. Woningschuld	4
5. Belangrijke punten Burgerbank	5
6. Creatie van geld en oplossen staatsschuld	7
7. Transactiebelasting	8

1. Inleiding

Dit document bevat een samenvatting van het rapport 'Naar een dienstbaar financieel stelsel voor iedereen'¹, opgesteld door Hans van Steenberg en met medewerking van Ad Broere. Beiden zijn econoom en al een aantal jaren actief op het gebied van monetaire hervorming. In 2017 is dit rapport met de Wetenschappelijke Raad voor de Regering (WRR) besproken. In 2018 gaat de WRR een advies aan de regering uitbrengen hoe het financiële stelsel verbeterd kan worden.

De belangrijkste punten die in dit rapport worden besproken zijn de problemen die de financiële crisis in 2008 hebben veroorzaakt, wat de oplossingen voor deze problemen zijn en wat het voordeel is wat met deze oplossingen behaald kan worden. De oplossingen kunnen los van elkaar en gecombineerd worden toegepast. Het gecombineerd toepassen van de oplossingen levert het meeste voordeel op.

Het idee om een Coöperatieve Burger Bank in te voeren, is onder andere geïnspireerd door coöperatie Mondragon in Spanje². Het financiële hart van deze organisatie is een Coöperatieve Burger Bank en de werknemers van Mondragon zijn verplicht om hun pensioen bij deze bank te sparen. Hiermee is het mogelijk om de afhankelijkheid van private banken het meest vergaand te doorbreken.

Probleem

- Private banken en rijkste 1% van de bevolking teveel macht en eigenbelang
- Structureel te hoge rente
- Speculatie (90%) en verkeerde leennormen (speculatieve bubbels)

Oplossing

- Invoeren Coöperatieve Burger Bank
- Invoeren (wettelijk) norm voor eerlijke rente
- Verminderen speculatie (invoeren transactiebelasting en betere leennormen etc.)

Voordeel

- Verminderen afhankelijkheid van private banken en de rijkste 1% van de bevolking
- Besparen van € 38+ miljard per jaar op overbodige rentekosten
- Eenmalig ongeveer 5% extra economische groei voor de reële economie en 400.000 extra banen
- Woonkosten gemiddeld ongeveer halveren
- Geldcreatie (indien gewenst) zonder creatie van schuld mogelijk

In de hierna volgende hoofdstukken wordt op hierboven bij inhoud vermelde punten nader ingegaan.

¹ <http://www.deburgerbeweging.nl/wp-content/uploads/2017/01/Naar-een-dienstbaar-financieel-stelsel-voor-iedereen.pdf>

² <https://www.youtube.com/watch?v=8Zol0C1mPek&t=3s>

2. Rente

In Nederland betalen overheid, huishoudens en MKB bedrijven samen ongeveer € 38 miljard per jaar teveel aan rente aan de financiële sector (banken, pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen etc.). Het afschaffen van de bovenmatige rente levert voor de reële economie eenmalig 5% extra economische groei en 400.000 banen op. Het afschaffen van de bovenmatige rentekosten kan worden gerealiseerd door wettelijk vast te stellen wat op (spaar)tegoeden bij banken etc. aan rente gegeven moet worden en bij financieringen maximaal aan rentekosten gerekend mag worden.

Adviesnorm voor eerlijke rente

- Vergoeding op (spaar)tegoeden = gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) per jaar
- Financieren overheid = gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) + 0,1% per jaar
- Financieren woningen = gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) + 0,5 per jaar
- Financieren overig = gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) + 1,5 per jaar

Banken en overige kredietverstrekkers zullen vermoedelijk aangeven dat de kredietkosten die ze in rekening mogen brengen onder de gewijzigde condities, te weinig is om hun kosten te dekken. Dit bezwaar snijdt echter geen hout.

Bij het bepalen van de norm van wat bij de financiering van de Nederlandse staatsschuld maximaal aan kredietkosten in rekening gebracht mag worden, is er rekening mee gehouden dat het kredietrisico nihil is en de bijkomende administratieve kosten in verhouding tot het geleende bedrag te verwaarlozen zijn. De marge van 0,1% is een bijdrage in de winst, die de Coöperatieve Burger Bank of de huidige banken nodig hebben om hun eigen vermogen jaarlijks te laten groeien. Mede hierdoor kan de door de samenleving gewenste economische groei worden gerealiseerd.

Bij het vaststellen van de norm van wat bij het financieren van woningen maximaal aan kredietkosten in rekening mag worden gebracht, is uitgegaan van het Deense hypotheekobligatie systeem. De Deense overheid heeft vastgesteld dat banken maximaal een marge van 0,6% per jaar mogen rekenen voor hypotheekleningen. Er is ruim twee eeuwen in de praktijk bewezen dat het systeem werkt. De norm van 0,5% bestaat uit de hiervoor genoemde marge van 0,6% met een correctie van 0,1% omdat banken bij het hiervoor liggende plan ook nog 1% afsluitkosten mogen rekenen.

Bij het bepalen van de norm van wat bij overige financieringen maximaal aan kredietkosten in rekening mag worden gebracht, is er rekening mee gehouden dat banken sinds 2003 gemiddeld een marge van 1,3% per jaar in rekening brengen bij leningen van een miljoen euro of meer en dat voor de Coöperatieve Burger Bank een nog lagere rentmarge al voldoende is om haar kosten te dekken.

3. Staatsschuld

Veel mensen denken dat de belangrijkste reden voor het bestaan van de staatsschuld is dat de overheid gewoon teveel geld uit geeft aan leuke dingen voor de mensen. Uit nadere analyse blijkt dat de kosten van rente en het 'redden' van banken³ de belangrijkste reden voor het bestaan van de staatsschuld is.

Het beeld wat in het plaatje hieronder wordt weergegeven geldt in essentie voor bijna alle landen in de wereld. Hier komt bij dat sinds 1990 (kort na de val van de Berlijnse muur) de belastingen voor bedrijven en de rijkste 1% van de bevolking eenzijdig fors zijn verlaagd. Volgens onderzoek in Frankrijk is 60% van de Franse staatsschuld het gevolg van deze eenzijdige verlaging van de belastingen⁴. Ook in andere landen wordt een groot deel van de staatsschuld hierdoor veroorzaakt. De staatsschuld bestaat in Amerika verder nog voor ca. 75% uit kosten van de 25 oorlogen⁵ die ze sinds 1950 heeft gevoerd.

³ <https://www.ftm.nl/artikelen/economisch-herstel-voor-wie?share=1>

⁴ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jun/09/french-public-debt-audit-illegitimate-working-class-internationalism>

⁵ <https://www.teepublic.com/t-shirt/329736-the-us-army-world-tour>

Opbouw Nederlandse staatsschuld (x € 1 miljard)

Staatsschuld op 1-1-1970	32
Kosten "redden" banken 2008	135
	<u>167</u>
Begrotingsoverschot (excl. rente) 1970 tot 2017	239
	<u>72-</u>
Rente 1970 tot 2017	524
Staatsschuld (nominaal) op 1-1-2017	452
Rente 1970 tot 2017	524
Eerlijke rente 1970 tot 2017*	121
Verschil (bovenmatige kosten / winst)	403

* Compensatie inflatie (pensioen)spvaarders + marge 0,1% per jaar.

4. Woningsschuld

Uit analyse van data over de periode van 1 januari 1970 tot 1 januari 2018 blijkt dat niet alleen bij de Nederlandse staatsschuld teveel aan rentekosten in rekening is gebracht, maar ook bij hypotheek structureel gemiddeld ongeveer 3% per jaar te veel aan rentekosten is betaald. Door het aanscherpen van de (wettelijke) norm wat maximaal aan rentekosten gerekend mag worden, als lening op een woning verstrekt mag worden (de bouwkosten exclusief speculatieve bubbel) en maximaal aan huur gerekend mag worden, kunnen de woonkosten in Nederland gemiddeld ongeveer 50% dalen. Ook het invoeren van een speciale belasting met een tarief van bijvoorbeeld 90% op het maken van winst met verkoop van grond kan een belangrijke bijdrage leveren om woonkosten in ons land gemiddeld ongeveer te halveren. De opbrengst van deze belasting kan gebruikt worden om andere belastingen te verlagen.

Opbouw gemiddelde hypotheekkosten	Eerlijk	Huidig
Bouwkosten gemiddelde koopwoning	200.000	200.000
Kale grondprijs (speculatieve bubbel)*	-	60.000
Bouw / marktwaarde gemiddelde koopwoning	<u>€ 200.000</u>	<u>€ 260.000</u>
Hypotheek (geleend bedrag)	200.000	260.000
Compensatie voor inflatie	1,0% 32.000	1,0% 42.000
Marge voor de bank	0,5% 18.000	3,5% 177.000
Totaal hypotheekkosten in 30 jaar	<u>1,5% € 250.000</u>	<u>4,5% € 479.000</u>
Kosten per maand	€ 694	€ 1.331

* Leennorm aanscherpen, hypotheek kwijtschelden (IJsland), speciale grondbelasting etc.
Ook huren bestaan gemiddeld voor 50% uit te hoge kosten voor rente en bubbel...

5. Belangrijke punten Burgerbank

De Burgerbank kan in een publieke (staatsbank) of coöperatieve variant (Rabobank 2.0) worden toegepast. De auteurs van dit document zijn van mening dat de Burgerbank een coöperatieve organisatie moet zijn. Hieronder zijn de belangrijkste punten van de Burgerbank weergegeven.

Belangrijke punten Coöperatieve Burger Bank

- Iedereen krijgt 1 aandeel en vanaf 18 jaar 1 stem in het beleid van de Burgerbank
- Het aandeel en stemrecht in de Burgerbank is niet overdraagbaar aan anderen
- Iedere gemeente / stad krijgt een zelfstandige hoofdvestiging van de Burgerbank
- Iedere woonwijk met 10.000 inwoners krijgt een filiaal, compleet met kieskring en ledenraad
- Alleen de Burgerbank mag geld scheppen en voor betaalrekeningen zorgen
- Ook bijna alle (pensioen)spaargelden worden bij de Burgerbank aangehouden
- De Burgerbank mag alleen transparante eenvoudige producten met een laag risico voeren

Doel

- Bevorderen democratie / decentralisatie van de macht (eigendom en zeggenschap)
- Rente, inflatie en speculatie tot een minimum beperken
- Bevorderen van werk en inkomen in duurzame lokale circulaire economieën

Er zijn meerdere opties voor de oprichting van de Burgerbank. De eerste mogelijkheid is om tijdelijk alle banken, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen in Nederland te nationaliseren. De omvang van de balans van deze organisaties ongeveer te halveren, door het gedeelte wat voor ondersteuning van de reële economie niet nodig is en door de samenleving niet wenselijk wordt geacht af te schaffen. Van het gedeelte wat overblijft de Burgerbank en een paar zakenbanken maken. En de zakenbanken terug in de markt te zetten. Dit scenario had Nederland in 2008 moeten doen en kan bij een nieuwe grote financiële crisis alsnog worden gedaan. Dit scenario is nu politiek gezien niet haalbaar.

Op dit moment beter haalbaar scenario is met landelijk beleid ABN-AMRO en de pensioenfondsen omvormen tot de nieuwe Burgerbank en alle mensen een betaal en een (pensioen)spaarrekening bij deze bank geven. Ook kunnen gemeentes eventueel samen met bijvoorbeeld Bank Nederlandse Gemeenten en het ABP op lokaal niveau lokale coöperatieve burger banken opzetten, of hulp bieden bij alternatieven plannen voor het opzetten van een Burgerbank. En hiermee een voordeel voor de inwoners en MKB bedrijven in hun gemeente creëren.

Eerste vervolgstap is alle deposito's (tegoeden op betaal en spaarrekeningen) bij andere banken overhevelen naar de Burgerbank. Tweede vervolgstap is ook bijna alle pensioenspaargelden, de staatsschuld, leningen van huishoudens en niet financiële bedrijven bij andere financiële organisaties overhevelen naar de Burgerbank. Zodat de balans van de Burgerbank in essentie er uit komt te zien zoals hieronder is weergegeven. Het gedeelte van de private financiële organisaties wat over blijft mag zelf bepalen welke reorganisaties ze eventueel verder nog door willen voeren.

Verenvoudigde balans CBB (x € 1 miljard) (3 x BBP)

Staatsschuld / publieke activa	470	Eigen vermogen (5%)	100
Hypotheekschuld	700	Papier en muntgeld (3%)	60
Overig krediet aan huishoudens	30	Betaalrekeningen	200
Zakelijk krediet	900	Spaarrekeningen	340
		Pensioenen en verzekeringen	1.400
Totaal	2.100	Totaal	2.100

Het financiële en economische systeem wat we nu hebben is een variant op een systeem wat we al eeuwen hebben. Hierbij wordt de arme 99% door private financiële organisaties en de rijkste 1% van de bevolking structureel te veel afgeroomd.

Volgens gegevens van het CBS is een balansomvang bij de Burgerbank van ongeveer 3 keer het BBP voldoende om alle gebouwen en infrastructuur exclusief kale grond (speculatieve bubbel), productie- en vervoermiddelen en geproduceerde voorraden in Nederland te kunnen kopen en / of 100% te financieren. Hiermee is het mogelijk om de afhankelijkheid van private geldwisselaars fors te verminderen. En hoeft de arme 99% van de bevolking zich niet meer bovenmatig af te laten romen.

Met gegevens van DNB, CBS, SOMO⁶ en jaarrekeningen van de 4 grootste banken in Nederland is een voorzichtige berekening gemaakt wat de baten en lasten van de Burgerbank zijn. Als de lasten in praktijk lager zijn kan de rente nog verder worden verlaagd dan waar in dit rapport van uit wordt gegaan.

Baten Burgerbank	Laag	Hoog
Rente compensatie inflatie (voor spaarders)	pm	pm
Rente financieren overheid is inflatie +	0,1%	0,2%
Rente financieren hypotheek is inflatie +	0,3%	0,5%
Rente financieren overig is inflatie +	1,0%	1,5%
Vergoedingen voor betaaldiensten		0,1%
Afsluitprovisies leningen		0,1%
Totaal baten in % balanstotaal (€ 2100 miljard)	0,6%	1,0%
Lasten Burgerbank		
Rente compensatie inflatie voor spaarders	pm	pm
Administratieve kosten (personeel, gebouwen etc.)	0,3%	0,5%
Kredietrisico	0,2%	0,3%
Bruto winst*	0,1%	0,2%
Totaal lasten in % balanstotaal (€ 2100 miljard)	0,6%	1,0%

* Per 1,5% economische groei wat we wensen is 0,1% nodig

In bovenstaand rekenvoorbeeld (inflatie 0%) wordt aangetoond dat zelfs een lage overall marge voldoende is om niet alleen de kosten van de Burgerbank te dekken, maar ook om een winst te maken ter grootte van 2% resp. 4% van het eigen vermogen. Waardoor het eigen vermogen na aftrek van 25% winstbelasting met 1,5% resp. 3% per jaar kan groeien. Hierdoor kan de balans van de bank en de economie als geheel 1,5% resp. 3% per jaar groeien. En het aandeel eigen vermogen van deze bank consequent op 5% van haar balanstotaal worden gehouden. Zonder hier jaarlijks extra aandelen of iets dergelijks voor in omloop te hoeven brengen, wat gelet op het uitgangspunt dat iedereen 1 aandeel en 1 stem in het beleid van de Burgerbank krijgt niet mogelijk is om te doen.

In lijn met het uitgangspunt dat rente voor alle mensen zo eerlijk en neutraal mogelijk moet zijn (niet bijdraagt tot scheefgroei tussen arm en rijk) wordt bij de Burgerbank principieel op alle (spaar)tegoeden die bij haar worden aangehouden een vergoeding geven wat zo goed mogelijk aansluit op de gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) per jaar. Deze vergoeding lijkt op het eerste gezicht te laag om hier betaalbaar een goed pensioen mee op te kunnen bouwen. Echter uit berekeningen die met een speciaal hiervoor gemaakte pensioenplanner zijn gemaakt, blijkt dat het hiermee goed mogelijk is om een welvaartsvast pensioen van 70% van het laatst verdiende loon op te bouwen. Met een premie die voor een groot deel van de mensen fors lager is dat wat mensen nu bij het ABP (de grootste pensioenfonds in Nederland) betalen. In het rapport 'Naar een dienstbaar financieel stelsel voor iedereen' wordt hier nadere toelichting op gegeven.

6. Creatie van geld en oplossen staatsschuld

Bij de voorloper van het huidige banksysteem werd op het moment dat mensen goud bij een goudsmid in bewaring gaven, een briefje afgegeven hoeveel goud men in bewaring had gegeven. Dit briefje is geëvolueerd tot het papier (en munt)geld wat nu nog steeds wordt gebruikt. Bij dit systeem is geld gedekt door relevante activa in de vorm van goud en is het niet mogelijk om zomaar geld bij te maken. In 1971 is de goudstandaard afgeschaft. Hierdoor werd het mogelijk om geld bij te maken / creëren wat alleen maar is gedekt door vertrouwen. Gevolg hiervan is dat de hoeveelheid geld en schuld sindsdien zeer sterk is toegenomen. Ook de lonen en prijzen zijn sindsdien fors gestegen.

⁶ <https://www.somo.nl/nl/het-financiele-overgewicht-van-nederland/>

De belangrijkste manier waarop private (en ook centrale en publieke) banken nu geld scheppen is met creatie van schuld. Bij deze manier van creëren van geld wordt op het moment dat mensen een handtekening onder een lening-contract zetten, met een druk op de knop van een computer uit het niets geld geschapen, ter grote van het bedrag wat wordt geleend. Bij aflossen van de lening wordt dit geld uit roulatie genomen.

Goudsmid (oud banksysteem)	
Goud	Geld
Huidig banksysteem	
Leningen / schuld	Geld
Coöperatieve Burger Bank	
Leningen / schuld (variant A) Relevante activa (voor lease)(variant B)(1)(2)	Geld

1) Gebouwen, infrastructuur, productie- en vervoermiddelen, voorraden (en diensten)
2) Financieringen / geldcreatie zonder schuld en oplossen staatsschuld

De Burgerbank kan op twee manieren geld creëren. De eerste manier is op basis van verstekken van leningen wat private (en ook centrale en publieke) banken nu ook doen.

Bij de tweede manier van geldcreatie door de Burgerbank, is creatie van geld niet meer gebaseerd op creatie van schuld, maar creatie van welvaart / bezit (lokaal gemeenschappelijk eigendom). Bij deze manier van geldcreatie koopt de bank goederen (en diensten) met door haar in omloop te brengen geld. Bij deze manier van werken hebben we niet meer het merkwaardige fenomeen dat de maatschappij door productie van bijvoorbeeld een woning rijker wordt. Maar als gevolg van financieren van de bouw van deze woning met creatie van schuld niet rijker wordt. En bij betalen van te hoge rente over deze schuld per saldo armer wordt (en de bank rijker). Bij dit systeem is de hoeveelheid geld wat bij de Burgerbank aan de rechterkant op de balans staat niet meer een afspiegeling van de hoeveelheid schuld wat er is. Maar een afspiegeling van de welvaart / bezit wat de samenleving heeft wat links bij de Burgerbank op de balans staat. Dit is in lijn met hoe het zou moeten zijn. Bij dit systeem zien we dan als de voorraad relevante activa toe neemt (sparen in de reële wereld) de hoeveelheid geld ook toe neemt (sparen in financiële wereld). En als de voorraad relevante activa door bijvoorbeeld afschrijving afneemt (ontsparen in de reële wereld) de hoeveelheid geld ook afneemt omdat mensen de bank een vorm van huur (lease) betalen voor het gebruik van de relevante activa.

Bij de Burgerbank mogen mensen zelf kiezen welk van de twee methoden voor creatie van geld wordt toegepast. Bij beide methoden geldt als uitgangspunt dat het in omloop te brengen geld in principe gedekt moet zijn door relevante activa. Dit voorkomt inflatie en creatie van bubbels.

Het bedrag wat de Nederlandse overheid nu aan bezittingen heeft is ongeveer € 300 miljard groter dan de staatsschuld. Met verkoop van een deel van deze bezittingen aan de Burgerbank kan de staatsschuld worden afgelost. Hierbij blijven de publieke bezittingen in publieke handen en wordt niemand ten koste van anderen bevoordeeld. In plaats van rente en aflossing betaalt de overheid voortaan leasetermijnen ter grootte van de afschrijving en overige kosten voor het gebruik van deze activa. Bij privatiseren en verkoop van publieke bezittingen (wat Griekenland nu in opdracht van de Europese Unie moet doen) wordt meestal wel een kleine groep mensen ten koste van de rest van de mensen bevoordeeld.

Voor het bevorderen van een circulaire economie hebben we volgens Wijffels⁷ behoefte aan een nieuwe manier van financieren waarbij meer gebruik wordt gemaakt van leasen en de partners in de keten meer samenwerken en elkaar niet meer 'een poot uit draaien'. Dit sluit aan op het doel van de Burgerbank.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=yQFD-ARfT48>

7. Transactiebelasting

Huidig belasting en socialezekerheid systeem is te ingewikkeld, hierdoor komen teveel mensen in de problemen. In de periode van 1969 t/m heden is het tarief van de BTW verhoogd van 0% naar 21%. Groot deel van deze stijging was nodig omdat de belastingen voor grote bedrijven en de rijkste 1% van de bevolking fors zijn verlaagd en door gebruik van speciale regels en afspraken bijna heldmaal zijn afgeschaft. Geld wordt nu ook ongeveer 90% voor overbodige speculatieve transacties gebruikt. Deze speculatieve transacties leveren een belangrijke bijdrage aan steeds terugkomende financiële crisissen.

Door het invoeren van een transactiebelasting met een tarief van 10% kunnen we:

- De BTW, belasting en sociale premies op arbeid afschaffen
- Het belastingsysteem eerlijker en eenvoudiger maken
- Overbodige speculatieve transacties bijna helemaal afschaffen

Op het eerste gezicht lijkt dit plan te mooi om waar te kunnen zijn. De 'truc' zit enerzijds in het zoveel mogelijk afschaffen van alle heffingskortingen, toeslagen, aftrekposten (en subsidies). Anderzijds is het zo dat de BTW, belasting en sociale premies op arbeid nu over een bedrag ter grootte van ongeveer de helft van het nationaal inkomen worden geheven. De transactiebelasting wordt afhankelijk van de toegepaste variant over een bedrag ter grootte van twee tot drie keer het nationaal inkomen geheven.

Vereenvoudigd model voor transactiebelasting	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Lonen en uitkeringen (zonder transactiebelasting)	50	50	50
Exploitatieoverschot	25	25	25
Afschrijvingen	15	15	15
BTW en overige belastingen -/- subsidies	10	10	10
Totaal BBP	100	100	100
Intermediair gebruik van goederen en diensten	100	100	100
Lonen en uitkeringen (met transactiebelasting)		50	50
Ontvangen rente en dividend		40	40
Jaarlijkse verkoop van bestaand onroerend goed		10	10
Financiële transacties (normaal)			100
Financiële transacties (speculatieve misbruik)			2.000
Totaal bedrag voor transactiebelasting(1)(2)	200	300	2.400
Transactiebelasting 10% / 2% bij variant 3	20	30	48

Deze moderne variant op de 'Tiende penning' wat meerdere landen in Europa in het verleden een lange tijd hebben toegepast. Is met gebruik van elektronisch geld het meest efficiënte belastingsysteem wat we maar kunnen maken (kan met gebruik van elektronisch geld volledig geautomatiseerd worden geïnd). Deze ene belastingmaatregel levert genoeg op om in Nederland (en heel Europa) de kosten van kinderbijslag, studiebeurs, sociale zekerheid, gezondheidszorg en onderwijs te kunnen betalen.

Meeste beleggers / speculanten willen zo min mogelijk belasting betalen. Het invoeren van een transactiebelasting met een tarief van 2% in plaats van 10% is al voldoende om er voor te zorgen dat aandelen, obligaties, vreemde valuta etc. fors minder vaak van eigenaar veranderen en hierdoor het grootste deel van de overbodige speculatieve transacties ophouden te bestaan. Hiermee verschuift ook de focus op korte termijn winst naar meer duurzame langere termijn doelstellingen.

Naast het invoeren van de transactiebelasting is het wenselijk dat het gebruik van rente en valuta derivaten bij wet worden verboden. Hierdoor komt 99% van de derivaten te vervallen. Van de derivaten die overblijven is een deel nodig voor ondersteuning van de reële economie. De rest van de derivaten moet met aanvullende wetgeving het liefst ook afgeschaft worden.